

Розвиток кредитної діяльності банків в Україні

Костюк В.А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Національного університету
біоресурсів і природокористування України

Чепчак Д.Р.

студентка
Національного університету
біоресурсів і природокористування України

У статті здійснено огляд кредитної активності вітчизняних банків. Проаналізовано сучасний стан кредитної діяльності банків України. Виявлено чинники, що впливають на кредитну діяльність та обсяги банківських позик. Запропоновано сучасні підходи до вдосконалення розвитку кредитної діяльності банків в Україні.

Ключові слова: банківський кредит, кредитна діяльність, активи, прибуток, кредитоспроможність, фізичні особи, національна валюта, нефінансові корпорації.

Костюк В.А., Чепчак Д.Р. РАЗВИТИЕ КРЕДИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВ В УКРАИНЕ

В статье осуществлен обзор кредитной активности отечественных банков. Проанализировано современное состояние кредитной деятельности банков Украины. Выявлены факторы, влияющие на кредитную деятельность и объемы банковских займов. Предложены современные подходы к совершенствованию развития кредитной деятельности банков в Украине.

Ключевые слова: банковский кредит, кредитная деятельность, активы, прибыль, кредитоспособность, физические лица, национальная валюта, нефинансовые корпорации.

Kostiuk V.A., Chepchak D.R. DEVELOPMENT OF CREDIT ACTIVITY OF BANKS IN UKRAINE

The article reviews the credit activity of domestic banks. The current state of credit activity of Ukrainian banks is analyzed. The factors influencing credit activity and amounts of bank loans are revealed. Modern approaches to improve the development of lending activities of banks in Ukraine are proposed.

Keywords: bank credit, credit activity, assets, income, solvency, physical persons, national currency, non-financial corporations.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Банківська система завжди була й залишається важливою складовою суспільного розвитку України, незважаючи на зміни в політичній ситуації, економічній кон'юктурі та правовому середовищі країни. Кредитна діяльність є однією з найбільш ефективних та перспективних видів банківської діяльності. Вона пов'язана з отриманням найбільшого прибутку та появою найбільших втрат внаслідок настання несприятливих подій. Держава й банки за допомогою інструментів регулювання кредитної діяльності можуть впливати не тільки на її прибутковість та ризикованість, але й на ділову активність суб'єктів господарської діяльності, спрямовуючи кредитні ресурси насамперед у ті сфери економіки, розвиток яких найбільше потрібен суспільству.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем, пов'язаних з розвитком кредитної діяльності банків, та розгляду банківського кредиту присвячені праці таких вчених, як О. Барановський, О. Васюренко, В. Міщенко, А. Мороз, А. Ковальчук, С. Реверчук, М. Савлук, Т. Смовженко, В. Швець, Ф. Бутинець, Н. Ткаченко, Н. Чебанова, В. Бабіч, О. Васюта-Беркут, Н. Грабова, О. Кудря-Висоцька, О. Лишиленко, М. Пушкар, О. Скирпан, В. Сопко, Н. Стражева.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що це питання досліджували багато науковців, існує необхідність його подальшого вивчення. Це зумовлене недостатнім рівнем розроблення деяких аспектів, тому що стан банківського кредитування з року в рік змінюється, а також виникають нові проблеми, які потребують розгляду.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є пошук підходів до вдосконалення розвитку кредитної діяльності банківських установ шляхом аналізу кредитної активності вітчизняних банків та виявлення чинників, що впливають на кредитну діяльність та обсяги банківських позик.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із Законом України «Про банківські операції та банківську діяльність» кредитні операції – це вид активних операцій, що пов'язані з видачою клієнтам залучених коштів у тимчасове користування [1].

Кредитний портфель – це сукупність усіх зобов'язань банку, найважливіший інструмент кредитної діяльності банку. За його допомогою регулюють кредитну активність, визначають подальшу політику кредитної діяльності [2].

З економічної точки зору кредит – це форма позичкового капіталу (в грошовій або товарній формі), що надається на умовах повернення та обумовлює виникнення кредитних відносин. Кредитні відносини – це відособлена частина економічних відносин, пов'язана з наданням коштів у позику та поверненням її разом з певним відсотком [3].

Кредитні відносини виникають та діють між двома суб'єктами, а саме кредитором, який надає позику, та позичальником, який отримує позику. Метою кредитора є одержання прибутку, а метою позичальника – задоволення тимчасової потреби в додаткових грошових ресурсах. До групи кредиторів належать насамперед кредитні установи, серед яких головне місце посідають банки [5].

Сучасний стан банківської системи в Україні важко передбачити, що зумовлене трансформаційними процесами в економіці, складними політичними та соціальними умовами в країні.

Проаналізуємо динаміку зміни кількості банків в Україні у 2016–2018 рр. (рис. 1).

Отже, з рис. 1 ми бачимо, що кількість банків з 1 січня 2016 р. по 1 вересня 2018 р.

зменшилась на 36. Безпосереднім наслідком закриття такої великої кількості банків є припинення кредитування цими банками підприємств та домогосподарств.

У III кварталі 2018 р. один невеликий банк, завчасно погодивши це з НБУ, припинив діяльність. Наприкінці жовтня НБУ відкликав ліцензію в двох банків внаслідок їхнього приєднання до інших. Отже, станом на 1 листопада 2018 р. в Україні, згідно з даними Національного банку України, налічується 79 діючий комерційний банк.

Загальні активи зросли на 5,1% до 1 949 млрд. грн. переважно через зміну курсу гривні та зростання кредитування. Загальний обсяг кредитів становить 1 трильйон 152 мільярдів гривень. За попередній 2017 р. загальний обсяг кредитів банків України становив близько 1 трильйона 7 мільярдів гривень.

У III кварталі збереглися високі темпи кредитування населення, також сезонно відновлювалося корпоративне кредитування. Загальні та чисті активи сектору зросли внаслідок пожвавлення кредитування населення й бізнесу та переоцінки валютної складової в гривневому еквіваленті через послаблення гривні на 5,1% та 4,3% відповідно. Частка кредитів та міжбанківських коштів зросла.

Кредитування корпорацій у гривні прискорилося до 8,3% за квартал, +1,6% р./р. на чистій основі переважно в іноземних та державних банках. Загальний портфель кредитів бізнесу практично не змінився за квартал через погашення та списання валютних кредитів. За квартал чисті гривневі кредити фізичним особам зросли на 10,6% (+38,0% р./р.) рівномірно за всіма групами банків. Завдяки пожвавленню кредитування частка непрацюючих кредитів скоротилась на 1,4 в. п. до 54,3% [6].

Динаміка кредитів, наданих резидентам, протягом III кварталу 2018 р. формувалась під впливом зменшення ресурсної бази банків та зміни курсу гривні до основних іноземних валют. Насамперед зменшилась кредитна

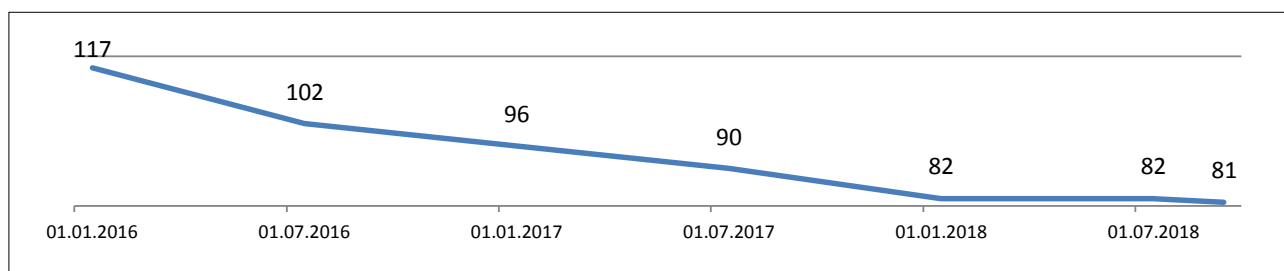

Рис. 1. Динаміка зміни кількості банків України у 2016–2018 рр.

заборгованість позичальників у національній валюті. На зростання залишків кредитів в іноземній валюті значною мірою вплинула курсова переоцінка. Основним позичальником, що визначив динаміку кредитів упродовж кварталу, залишався сектор нефінансових корпорацій.

Залишки кредитної заборгованості в іноземній валюті коливалися, а саме після сезонного уповільнення ринку з січня по червень відбулось їхнє зростання в липні та продовжували збільшуватись до жовтня. У гривневому еквіваленті кредити в іноземній валюті збільшились на 42,5 млрд. грн., або на 7,4%.

У III кварталі й кредити, й міжбанківські кошти однаково зросли на 2,1 в. п. до 42,2% та 14,8% від чистих активів сектору відповідно.

Рівень доларизації валових кредитів збільшився через зміну валютного курсу, чистих – не змінився. Зберігаються високі темпи роздрібного кредитування, отже, зростає частка кредитів фізичних осіб у загальних та чистих кредитах, а доларизація таких позик зменшується. Частка кредитів на нерухомість серед усіх кредитів населення зросла на 1,6 в. п. до 24,6% через зміну курсу гривні [5].

Кредити, надані сектору НК, продовжували займати найбільшу питому вагу в структурі кредитів, наданих резидентам (80,4%, або 890,2 млрд. грн.), а також визначали динаміку кредитів резидентам у поточному році (рис. 2).

Залишки за кредитами, наданими сектору ДГ, збільшились на 26,3 млрд. грн., а на 1 жовтня 2018 р. становили 205,3 млрд. грн. Кредити в національній валюті отримувались

переважно на споживання. Кредитна заборгованість ДГ в іноземній валюті знизилась.

У III кварталі частка кредитів на нерухомість серед усіх кредитів населення зросла на 1,6 в. п. до 24,6% через зміну курсу гривні (рис. 3).

Кредити, надані сектору ЗДУ, в січні-жовтні 2018 р. збільшились на 0,8 млрд. грн.

Розглянемо динаміку наданих кредитів за секторами економіки за 2016–2018 рр. (табл. 1).

Отже, з табл. 1 видно, що кредити, надані сектору ДГ, в структурі зросли з 16,4% до 18,6%, тоді як кредити, надані НК, зменшилися з 82,3% до 80,4%, кредити, надані сектору ЗДУ, зросли до 0,2%, а кредити, надані іншим фінансовим корпораціям, зменшилися з 1,2% до 0,8%. Найбільшу частку в структурі займає сектор НК.

Щодо 2017 р. загальний обсяг банківських кредитів збільшився на 11,1%, а саме до 1 152,1 млрд. грн. (рис. 4).

Портфель валютних кредитів помітно зменшився внаслідок списань та реструктуризації, що компенсувалося зростанням гривневого портфеля. Відповідно, незважаючи на бурхливе зростання роздрібного кредитування, чисті кредити фізичним та юридичним особам практично не змінилися за фіксованим курсом.

Завдяки поступовому відновленню платоспроможності підприємств реального сектору з'являється дедалі більше привабливих для нового кредитування компаній. У 2017 р. чисті гривневі кредити корпораціям (за винятком кредитів «Приватбанку») зросли на 14%, найпомітніше збільшення відбулося в іноземних та державних банках (на 18% та 13% відпо-

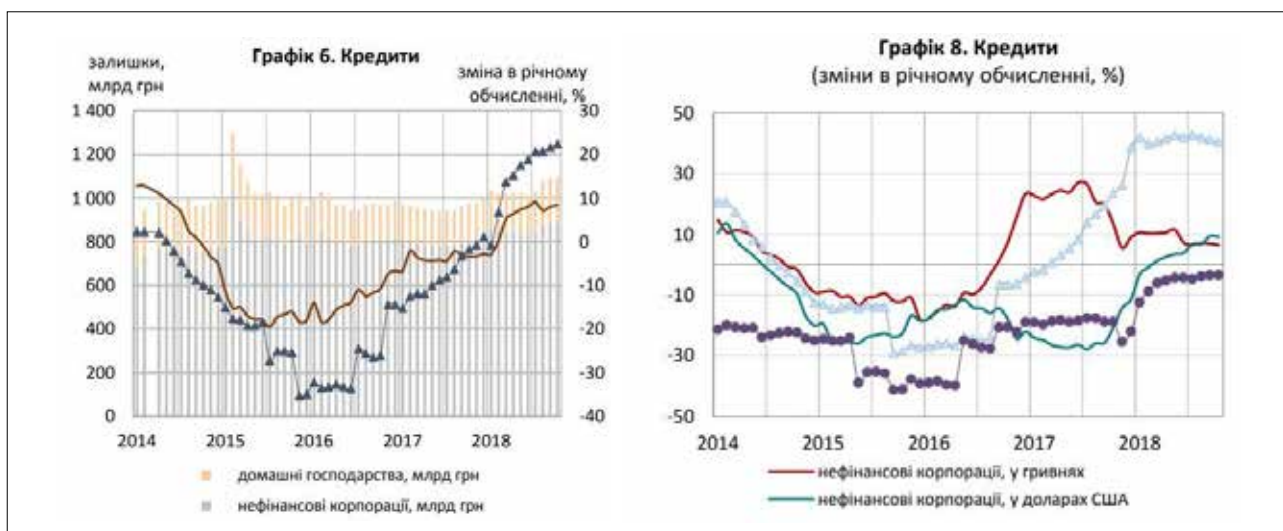

Рис. 2. Кредити, надані домашнім господарствам та нефінансовим корпораціям, млрд. грн.

відно). Водночас чисті гривневі кредити «Приватбанку» скоротились на 80% р./р. через формування резервів за кредитами компаніям, пов'язаним з попередніми акціонерами. Переважно приріст кредитування корпорацій досягнутий завдяки державним монополіям, підприємствам торгівлі та сільського господарства [4].

Реструктуризація валютних позик також забезпечила близько чверті приросту гривневого кредитного портфеля. Суттєво зросло кредитування населення, адже приріст чистих кредитів у гривні за рік становив 42%. Найвищі темпи гривневого кредитування населення мали приватні банки, що системно займаються ним понад два роки, адже там приріст становив 64%.

Найбільший за обсягом приріст гривневого кредитного портфеля фізичних осіб відбувся

в «Приватбанку» у зв'язку з перенесенням на баланс активної частини операцій Р2Р-кредитування минулих років та активізацією роздрібного кредитування загалом [7].

Драйвером зростання кредитування населення були споживчі позики (98% нових кредитів). Прискорились темпи іпотечного кредитування, проте незначні обсяги нових кредитів та списання старих позик привели до скорочення частки іпотеки в структурі портфеля фізичних осіб.

Нове кредитування дало змогу всім групам банків, крім «Приватбанку», підвищити якість кредитного портфеля за рахунок статистичного ефекту. За II півріччя частка непрацюючих кредитів за системою знизилась на 3,2 відсоткові пункти до 54,5%. Без урахування держбанків та банків з державним російським капіталом їхня частка становила 28,4%.

Рис. 3. Структура валових кредитів домашнім господарствам за цільовим призначенням

Таблиця 1

Кредити, надані резидентам, за секторами економіки за 2016–2018 рр.

Сектори економіки	2016 р.		2017 р.		Жовтень 2018 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Домашні господарства	163 555	16,4	174 268	17,1	205 590	18,6
Нефінансові корпорації	822 114	82,3	829 932	81,6	890 169	80,4
Сектор загального державного управління	1 430	0,1	1 522	0,1	2 400	0,2
Інші фінансові корпорації	11 583	1,2	10 936	1,2	9 372	0,8
Усього	998 682	100	1 016 657	100	1 107 530	100

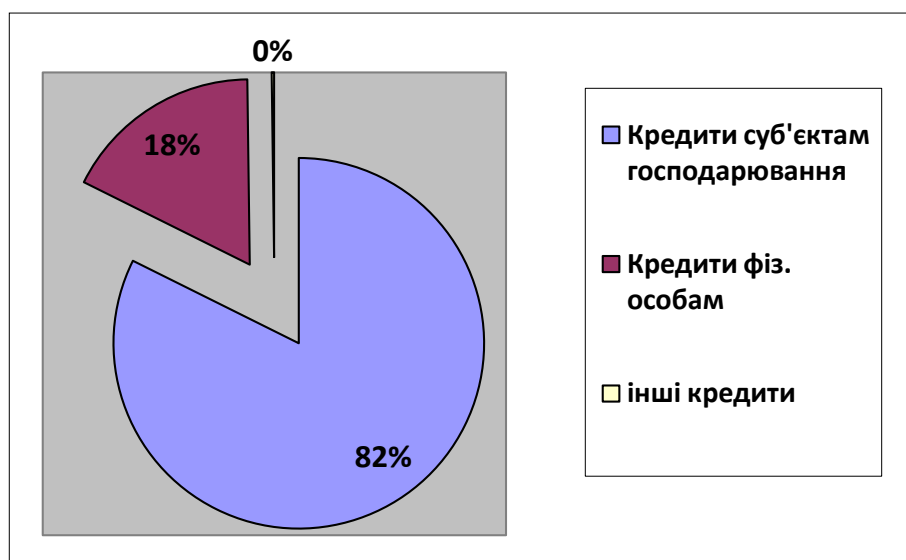

Рис. 4. Структура наданих кредитів, %

Можемо зробити висновок, що сума наданих кредитів клієнтам банків України зросла за рахунок збільшення кредитів суб'єктам господарювання. Незважаючи на погіршення економічної ситуації в Україні, обсяги кредитування загалом мали тенденцію до зростання.

Проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що вітчизняні банки, на жаль, неповністю засвоїли уроки попередніх криз та не зробили відповідних висновків, а банківську систему України потрібно реформувати, кредитну політику слід вдосконалювати. Це забезпечить оздоровлення фінансового сектору та відновлення темпів економічного зростання в Україні.

Отже, одним з основних напрямів підвищення ефективності кредитного портфеля банку є результативне управління ним, що передбачає збалансування та мінімізацію ризику всього портфеля та контроль структури кредитного ризику, що притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позичковим інструментам, кредитам та умовам діяльності.

Висновки з цього дослідження. Кредитування є важливим та необхідним для сучасного світу, оскільки люди завжди потребуватимуть вільних коштів. Для ефективного розвитку кредитної діяльності банкам України необхідно вжити таких заходів:

- комплексне використання різних способів оцінювання індивідуального кредитного ризику щодо кожного позичальника, що дає

можливість правильно визначити сукупний кредитний ризик комерційного банку загалом;

- подальше поліпшення всіх аспектів кредитної діяльності, оптимізація організаційної структури задля забезпечення якісно нової системи управління банком;

- застосування комплексного програмно-цільового підходу до планування діяльності банківської установи;

- оптимізація кредитних вкладень за рівнем галузевого ризику з урахуванням потенційної ефективності;

- поліпшення маркетингової діяльності (насамперед, шляхом встановлення оптимальних кредитних ставок та залучення нових клієнтів);

- посилення кредитного моніторингу;

- застосування диверсифікації та лімітування;

- впровадження нових перспективних форм кредитування;

- покращення методики оцінювання кредитоспроможності позичальників, забезпечення дотримання принципів, пов'язаних з умовами банківського кредитування, здійснення адаптації міжнародного досвіду кредитування до української банківської практики;

- визначення основних напрямів розроблення підходів щодо управління кредитними ризиками.

Дотримання зазначених пропозицій вдосконалить процес управління кредитною діяльністю банку та підвищить її якість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про банківські операції та банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. із змінами і доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Аванесова І. Регулювання кредитної діяльності банку. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 181 с.
3. Аванесова І. Передумови регулювання кредитної діяльності в Україні: історія і сучасність. Банківська справа. 2002. № 4. С. 64–79.
4. Бородинна Е. Финансы предприятий. Москва: ЮНИТИ, 1995. 234 с.
5. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>.
6. Офіційний сайт Українського банківського порталу. URL: <https://banker.ua>.
7. Серик Ю. Управління кредитним портфелем банку. Економіка і управління. 2012. № 4. С. 75–82.
8. Тихомирова Е. Кредитные операции коммерческих банков. Деньги и кредит. 2011. № 9. С. 69–75.

REFERENCES:

1. Law of Ukraine "On bank transactions and bank activity" from 07.12.2000 with changes and additions is an electronic resource. Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Avanesova I. Adjusting of credit activity of bank / I. Avanesova. National Trade and Economic University. Kyiv, 2006. – 181 p.
3. Avanesova I. Prerequisites for regulation of credit activity in Ukraine: history and modernity / I. Avanesova // Banking. – 2002. – No. 4. – P. 64–79.
4. Borodina Ye. Financer of the enterprise / Ye. Borodina. – 1995. 234 p.
5. An official web-site of the National bank of Ukraine is an electronic resource. Access mode: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>.
6. Official site of the Ukrainian Banking Portal [Electronic resource]. – Access mode: <https://banker.ua>.
7. Seryk Yu. Managing the Bank's Credit Portfolio / Yu. Seryk // Economy and management. – 2012. – No. 4. – P. 75–82.
8. Tykhomyrov E. Credit operations of commercial banks // Money and credit. 2011. – № 9. – P. 69–75.